

Democratie onder druk 6

Petra Bolhuis & Theo Meereboer
Zie www.maieutiek.nl

maieutiek.nl

De utopie achter de democratie

- I. Vooruitgang
- II. Mensbeeld
- III. Samenleving als geheel
- IV. Sturende mechanisme achter menselijke gedragingen

maieutiek.nl

I Visies op de vooruitgang

- Er is een geschiedenis van vooruitgang (voorbeelden a.h.v. Bregman)
- Er is geen vooruitgang (voorbeelden a.h.v. Gray)
- Het gaat mis met de vooruitgang (voorbeelden a.h.v. Dalrymple)

maieutiek.nl

II Visies op de mens

- ❖ Mens is egoïst die in toom gehouden moet worden (Hobbes) of juist niet (Rand)
- ❖ Mens is calculerende burger (Verbrugge)
- ❖ Mens is onnipotent en autonoom (MD 368)
- ❖ Mens is afhankelijk van anderen, moet opgevoed worden. (staatsraison, verlichting)

maieutiek.nl

Vervolg visies op de mens

- ❖ Mens is overgeleverd aan de macht van de zwakke (Nietzsche)
- ❖ Mens is gericht op persoonlijke vrijheid (Mill, Sartre, Levinas)
- ❖ Mens wil zinvol bestaan, zoekt een doel ("De mens wil liever het niets dan niet te willen" Nietzsche)

maieutiek.nl

III samenleving

- Tegenstrijdige belangen lossen op als iedereen zijn gang kan gaan ↔ Tegenstrijdige belangen blijven een probleem
- Grootse geluk voor de grootste groep moet leidend zijn (utilitarisme, communitarisme) ↔ Vrijheid van het individu moet leidend zijn (liberalisme) (voorbeeld a.h.v. kledingvoorschriften Buthan)
- Mensen moeten opgevoed worden (verlichting Kant) ↔ Mensen weten van nature wat goed voor ze is (romantiek, Rousseau)

maieutiek.nl

IV sturende mechanismen

- **Calculerende burger, dikke ik**
 - Aanspreken op eigenbelang, marktwerking
- **Sociale afstemming**
- **Innerlijke drijfveren**
 - Inspiratie en gewetensvorming en opvoeding
- **Onzichtbare hand**
- **Evolutie**
 - Niet zoveel aan te doen, komt vanzelf goed, of niet

maicuteck.nl

Hoe denkbeelden ons sturen

- Mensen zijn niet alleen object, maar ook subject van mensvisies en utopieën ;
- Wat wij denken dat het geval is, maakt deel uit van onze handelingen. De sociologie noemt dit 'het Thomas-theorema'.
- William Isaac Thomas (1928): "***If men define situations as real, they are real in their consequences.***"

maicuteck.nl

Voorbeelden Thomastheorema;

- Er is **schaarste** (Achterhuis, Rijk van de schaarste)
- Mensen zijn gedreven door **egoïsme** (McGregor x y- theorie)
- Er **bestaat geen vrije wil** (onderzoek van Vohs en Schooler (2008).)

maicuteck.nl

Toen leefden ze nog lang en gelukkig...

- De achterliggende utopie die vaak vergeten wordt is de utopie van de wereldverbetering; het opheffen van de schaarste en het lijden.
- Axiale tijd (Jaspers) begint met beseef van het lijden en de zoektocht naar de weg eruit; westerse oplossing is rationaliteit en maakbaarheid
- Na de middeleeuwen vooral zoektocht naar kokanje (de honger voorbij)

maicuteck.nl

Huidige tijd kent Kokanje als ervaring

- 'Cockaengen'. Oudfrans en betekent zoveel als 'het land van de honingkoeken'. De oudst bekende tekst waarin de naam voorkomt, is een Latijns lied uit de 'Carmina Burana' begin 13e eeuw (Herman Pleij, *Dromen van Cocagne*)
- Kokanje als doel gaf veel slagkracht, maar wat als dat is bereikt?
- Er is geen alternatieve droom, wel een eclectische visie, vaak innerlijk niet consistent, die als achtergrond dient voor democratisch handelen.

maicuteck.nl

Tocqueville en de moraal

- Waarom zou het ontbreken van een gedeelde consistente droom een probleem kunnen zijn?
- Tocqueville noemt religie en democratische mores als basis van het tegengaan van ontspringen van de democratie.
- Volgende week; inherente tegenstrijdigheden in visie achter de democratie worden zichtbaar in de problemen van de moderne verzorgingsstaat.

maicuteck.nl